

Słowa kluczowe: *Biblia, Ewangelia św. Mateusza*, tłumaczenie, parafraza

Keywords: Bible, Gospel of Matthew, translation, paraphrase

Krzysztof Bardski

Krzysztof Bardski

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0002-8340-3993

POCZĄTEK EWANGELII ŚW. MATEUSZA (MT 1-4) – PARAFRAZA ALTERNATYWNA

W niniejszym artykule prezentujemy dalszy ciąg naszej pracy nad alternatywną parafrazą *Ewangelii według św. Mateusza*. We wcześniejszych numerach „Warszawskich Studiów Teologicznych” ukazały się parafrazy wraz z komentarzem translatorsko-filologicznym obejmujące rozdziały od 5 do 7 (Bardski, 2015), od 8 do 9 (Bardski, 2018a) oraz od 10 do 12 (Bardski, 2018b), kolejne zaś fragmenty są w przygotowaniu.

Pierwsze cztery rozdziały *Ewangelii Mateusza* obejmują genealogię Jezusa (1,1-17), tzw. zwiastowanie św. Józefowi (1,18-25), pokłon mędrców ze wschodu (2,1-12), okres poprzedzający publiczne wystąpienie Jezusa (2,13-23), działalność Jana Chrzciciela (3,1-12), chrzest w Jordanie (3,13-17), kuszenie na pustyni (4,1-11), aż po powołanie pierwszych uczniów (4,18-22). Wersety 4,23-25 stanowią konkluzję tej sekcji, natomiast od rozdziału piątego rozpoczyna się nowa sekcja, tytułowana zwykle jako „Kazanie na Górze” (Mt 5-7).

Specyfika parafrazy alternatywnej polega na tym, że sięgamy po nowe rozwiązania translatorskie, które konfrontujemy z dotychczasowymi tłumaczeniami *Biblii* na język polski. Celem parafrazy alternatywnej jest ożywienie przekazu biblijnego dzięki odstąpieniu od niektórych utartych sformułowań na rzecz konstrukcji idiomatycznych odwołujących się bądź do kontekstu judaizmu czasów Jezusa, bądź do etymologii i pierwotnego znaczenia wyrażenia, które z biegiem stuleci obrosły teo-

logiczną patyną, bądź też do współczesnych sformułowań mogących nawet zostać uznane za kolokwializmy.

I tak, w pierwszym rozdziale *Ewangelii Mateusza* imiona przodków Jezusa zapisaliśmy w uproszczonej transkrypcji fonetycznej bezpośrednio z języka hebrajskiego, a nie w brzmieniu greckim (np. Hecron zamiast Ezron w 1,3; Amminadaw zamiast Aminadab w 1,4; Joszajahu zamiast Jozjasz w 1,10; itd.), pozostawiając jednak w spolszczonej formie imiona, które utrwaliły się we współczesnej polszczyźnie (np. Juda, Dawid, Salomon, Uriasz, itd.).

Do etymologii nazwy sięgnęliśmy w przypadku „anioła Pańskiego” (2,13), który w naszym przekładzie jawi się jako „posłaniec od Pana”. Również „Diabeł” z Mt 4,1 zostaje określony jako „Oszczercza”. Jednak w przypadku Jana pozostawiliśmy określenie „Chrzciciel” (3,1), gdyż proponowany przez niektórych tłumaczy termin „Zanurzyciel” wydał nam się niezbyt adekwatny pod względem stylistycznym.

Podobnie jak we wcześniejszych artykułach, cytaty starotestamentowe poddaliśmy archaizacji językowej, by podkreślić ich wymiar prorocki względem wydarzeń opisanych w *Ewangelii*. Na przykład słowa proroka Micheasza z Mi 5,1 zacytowane w Mt 2,6 brzmią w naszym przekładzie: „A ty, Betlejem, Judzka dzie-dzino, nie najmniejszaś jest z włodarstw Judy, bowiem z ciebie Włodarz wystąpi, co paść będzie mój lud, Izraela”.

W prezentowanym fragmencie *Ewangelii* pojawiają się sceny charakteryzujące się konfliktem lub napięciem emocjonalnym. W występujących tu dialogach nie omieszkaliśmy sięgnąć do rejestru wyrażen kolokwialnych. I tak, Jan Chrzciciel zwraca się do faryzeuszy i saduceuszy słowami: „Wy podłe gady!” (3,7), natomiast Jezus kończy rozmowę z Szatanem zawołaniem: „Wynoś się, Natręcie” (4,10).

Jak wiadomo, podział tekstu na mniejsze jednostki oraz wprowadzenie śródtytułów są w gestii tłumacza bądź redaktora. Stąd też staraliśmy się, aby śródtytuły nie tyle wyrażały treść danego fragmentu, ile raczej zapraszały do refleksji nad nim. Śródtytuł „Kod kulturowy Jezusa” nawiązuje do pojęcia kodu genetycznego, jednak wskazuje na to, że genealogia prezentuje męskich przodków, którzy tworzyli dzieje Izraela. Podobnie śródtytuł „Wędrowcy po drogach sensu” może zachęcać do spojrzenia na mędrców jako poszukiwaczy drogi do Logosu, pełni mądrości i sensu, jaką jest sam Jezus Chrystus.

EWANGELIA WEDŁUG ŚW. MATEUSZA 1-4

Kod kulturowy Jezusa

- 1,1 Rodowód Jezusa Chrystusa, potomka¹ Dawida, potomka² Abrahama.
- 2 Abraham spłodził³ Izaaka, Izaak spłodził Jakuba, Jakub zaś spłodził Judę i jego braci.
- 3 Juda z kolei spłodził Pereca⁴ i Seracha, których urodziła Tamar. Percec spłodził Hecrona, a Hecron spłodził Rama.
- 4 Ram spłodził Amminadawa, Amminadaw spłodził Nachszona, Nachszon zaś spłodził Salmona.
- 5 Salmon spłodził Bo'oz, którego urodziła Rachab. Bo'oz natomiast spłodził Oweda, a matką była Rut. Owed spłodził Jessego,
- 6 a Jesse spłodził króla Dawida. Dawid spłodził Salomona z kobietą należącą do Uriasza⁵,
- 7 Salomon spłodził Robo'ama, Robo'am spłodził Awiję, Awija zaś spłodził Asę.
- 8 Asa spłodził Jozafata, Jozafat spłodził Jorama, a Joram spłodził Uzijahu.
- 9 Uzijahu spłodził Jotama, Jotam spłodził Achaza, Achaz zaś spłodził Chizkijahu.
- 10 Chizkijahu spłodził Menaszego, Menasze spłodził Amona, Amon zaś spłodził Joszijahu.
- 11 Joszijahu z kolei spłodził Jechoniahu i jego braci podczas uprowadzenia⁶ do Babilonu.
- 12 Po uprowadzeniu do Babilonu Jechoniahu spłodził Sze'altiel, a Sze'altiel spłodził Zerubawela.
- 13 Zebubawel spłodził Awichuda, Awichud spłodził Eliakima, Eliakim zaś spłodził Azura.
- 14 Azur spłodził Cadoka, Cadok spłodził Jachina, a Jachin spłodził Elichuda.

1 Dosł. *syna*.

2 Dosł. *syna*.

3 Gr. *egennēsen*, dosł. *zrodził* (Leopolda, Wujek, Interlinearny, Popowski, Brandstaetter, Przyjaciół), większość tłumaczy *był ojcem* (Tysiąclecia, Warszawska, Ekumeniczna, Romaniuk, Stern, Współczesny, Dosłowny, Ewangeliczny), ale też z ... *poszedł* (Brzeska), *od ... pochodzi* (Kowalski), *miał syna* (Poznańska): Nasza propozycja za: Gdańska, Nowa Gdańska, Witwicki.

4 Imiona postaci biblijnych, które doczekały się formy spolszczonej, zakorzenionej się w tradycji językowej, podajemy w polskim brzmieniu, natomiast pozostałe w takiej formie fonetycznej, jaka występuje w *Biblii Hebrajskiej* (w oparciu o Sterna z niewielkimi poprawkami).

5 Dosł. z *Uriaszową*

6 Gr. *metoikesia*, dosł. *przesiedlenie* (większość), też: *wysiedlenie* (Poznańska, Przyjaciół), *wygnanie* (Stern), *zestanie* (Brandstaetter), *przeprowadzenie* (Wujek), *zaprowadzenie* (Gdańska, Brzeska). Jak my: Warszawska, Nowa Gdańska.

- 15 Elichud spłodził Eleazara, Eleazar spłodził Mattana, Mattan zaś spłodził Jakuba.
- 16 Jakub w końcu spłodził Józefa, męża Marii, z której przyszedł na świat Jezus, zwany Chrystusem.
- 17 Podsumowując, od Abrahama do Dawida upłynęło czternaście pokoleń, od Dawida do uprowadzenia do Babilonu – czternaście pokoleń, od uprowadzenia do Babilonu aż do Chrystusa – również czternaście pokoleń.

Przekraczając fizjologiczną konieczność

- 18 Oto, w jakich okolicznościach⁷ urodził się Jezus Chrystus. Maria, Jego matka, została poślubiona Józefowi. Zanim jednak zamieszkali⁸ razem, okazało się, że spodziewa się Dziecka za sprawą Ducha Świętego.
- 19 Jej mąż, Józef, przestrzegał Prawa Mojżesza⁹ i nie chciał wystawić jej na publiczną hańbę¹⁰, dlatego postanowił porzucić ją, bez nadawania sprawie rozgłosu.
- 20 Gdy bił się z myślami¹¹, niespodziewanie¹² przysnił mu się posłaniec¹³ od Pana, który powiedział:
- Józefie, potomku Dawida, nie obawiaj się zaakceptować¹⁴ Marii, twojej kobiety¹⁵. To, co się w niej poczęło, jest z Ducha Świętego!

7 Za Współczesnym.

8 *Poślubiona ... zamieszkali razem*. Problem polega na interpretacji tych dwóch słów *mnēsteutheisēs* i *synelthein*. Według jednych pierwsze z nich oznacza ceremonię poprzedzającą zaślubiny, czyli zaręczyny, drugi zaś ostateczne zawarcie małżeństwa (tak Współczesny, Stern). Według większości pierwszy oznacza zawarcie małżeństwa, drugi zaś zamieszkanie pod jednym dachem. Według Przyjaciół w ogóle nie ma mowy o zaślubinach (powierzona ... zesłzi się).

9 Dosł. *będąc sprawiedliwy*.

10 *Wystawić na publiczną hańbę*, gr. *deigmatasai* – narazić na zniesławienie (większość). W myśl Prawa Mojżeszowego, Maria mogłaby zostać oskarżona o cudzołóstwo i – w przypadku udowodnienia winy – skazana na ukamienowanie. Jednak oskarżycielem w takim przypadku musiałby być Józef. On jednak zamierza rozstać się z nią, nie nadając sprawie rozgłosu.

11 Czasownik *enthymeomai* (rozważać, zastanawiać się, brać sobie do serca, czuć się dotkniętym, układać plan) wskazuje na czynność dokonywaną w (*en*) głębi ducha (*thymos*), tłumaczoną na wiele sposobów: *powziął myśl* (Tysiąclecia), *nosił się z tą myślą* (Kowalski, Przyjaciół), *postanowił* (Brandstaetter, Słowo Życia), *uczynił to postanowienie* (Romaniuk), *obmyślił* (Popowski), *sobie w duchu rozważał* (Witwicki), *rozmyślał* (Stern), *ta myśl nie dawała mu spokoju* (Współczesny).

12 Gr. *idou* odzwierciedla hebr. *w'hinnē*, wskazujące na nową, zaskakującą sytuację: *spójrz!* (Brandstaetter)

13 Gr. *angelos* – przeważnie tłumaczone *anioł*.

14 Gr. *paralambanō* – *przyjąć* (Witwicki, Popowski, Przyjaciół, Kowalski), *przyjąć do siebie* (Romaniuk), *wziąć do siebie* (Tysiąclecia), *wprowadzić do domu* (Brandstaetter), też możliwe: *zaprosić, dopuścić*

15 Większość tłumaczy *żony*.

- 21 Urodzi syna, a ty nadasz mu imię Jezus. On ocali¹⁶ swój lud od niewierności Bożemu Prawu¹⁷!
- 22 To wszystko wydarzyło się, aby zyskało sens pełniejszy¹⁸ słowo pochodzące od Pana, wypowiedziane przez Proroka:
- 23 „Oto dziewica stanie się brzemienna i porodzi syna,
A imię Mu nadadzą Emmanuel¹⁹”,
co tłumaczy się: „Bóg z nami”.
- 24 Gdy Józef się obudził, uczynił wszystko zgodnie z poleceniem posłańca od Pana. Zaakceptował Marię, swoją żonę,
- 25 ale nie współżył²⁰ z nią, dopóki nie urodziła syna. Wtedy nadał mu imię Jezus.

Wędrowcy po drogach sensu

- 2,1 Jezus urodził się w Betlejem, w Judei, za panowania²¹ króla Heroda. Niespodziewanie przybyli do Jerozolimy ze wschodu znawcy sfer niebieskich²².
- 2 i pytali:
 - Gdzie jest noworodek²³, król Żydów²⁴? Widzieliśmy, jak wzeszła²⁵ jego gwiazda, więc przyszlismy, by paść przed nim na twarz²⁶.

16 Gr. *sosei – ocali od śmierci, zachowa, przeprowadzi bezpiecznie*. Większość używa teologicznego terminu *zbawi*.

17 Dośl. *od jego grzechów* – w kontekście judaistycznym grzech rozumiany był jako przekroczenie przepisów *Tory* Mojżesza.

18 Gr. *plērothē* – większość tłumaczy *wypełniło się, spełniło się*.

19 Celowo archaizujemy tekst proroczy Iz 7,14.

20 Gr. *eginōsken* – *znał*. Semityzm oznaczający eufemicznie stosunek seksualny.

21 Gr. *en ēmerai* – dośl. *w dniach* (Interlinearny, Brandstaetter), *za dni* (większość). Sens: *za panowania* (Tysiąclecia, Paulistów, Ekumeniczna, Współczesny, Słowo Życia), *za rządów* (Ewangeliczna), *za czasów* (Brzeska, Romaniuk), *za* (Warszawska).

22 Gr. *magoi – mędrcy* (większość) lub *magowie* (Poznańska, Witwicki, Interlinearny, Dosłowny). Mowa o uczonych astrologach i czarnoksiężnikach, często będących kapłanami i doradcami władców (por. doradcy faraona w Wj).

23 Gr. *techtheis* – *urodzony*. Większość dodaje *nowo narodzony*. My za Brandstaetterem.

24 Niektórzy w świetle wcześniejszego kontekstu tłumaczą *Judejczyków* (Brandstaetter, Popowski, Interlinearny).

25 Gr. *en tē anatolē* można rozumieć dwojako: *na wschodzie* (większość) lub *wschodzącą, podczas wschodzenia* (Poznańska, Witwicki, Brandstaetter, Paciorek, Ewangeliczny, Dosłowny). Współczesny łączy: *jaśniejącą na wschodzie*.

26 Gr. *proshynēsai* – *ukłknąć przed kimś i czołem dotknąć ziemi; oddać pokłon* (większość), *złożyć pokłon* (Dosłowny), *pokłonić się* (Wujek, Gdańska, Brandstaetter, Romaniuk, Paciorek), *oddać hołd* (Poznańska, Paulistów, Czwojdrak), *złożyć hołd* (Współczesny, Ewangeliczny, Słowo Życia), *chwalić* (Brzeska).

- 3 Na te słowa król Herod zdrzął ze strachu²⁷, a wraz z nim cała Jerozolima.
- 4 Zwołał²⁸ więc arcykapłanów i znawców Tory pośród ludu, aby dowiedzieć się od nich, gdzie ów rzekomy Pomazaniec²⁹ miałby³⁰ się narodzić.
- 5 Wyjaśnili mu:
- W Betlejem, w Judei. Bóg wyjawiał to za pośrednictwem pism³¹ prorockich:
- 6 „A ty, Betlejem, Judzka dziedzino
Nie najmniejszaś jest z włodarstw Judy
Bowiem z ciebie Włodarz³² wystąpi,
Co paść będzie mój lud, Izraela³³”
- 7 Wtedy Herod, kierując się podstępem³⁴, zaprosił do siebie znawców sfer niebieskich. Wypytał ich o szczegółową³⁵ datę pojawienia się gwiazdy,
- 8 skierował³⁶ ich do Betlejem i dodał:
- Czym prędzej³⁷ dowiedzcie³⁸ się wszystkiego o tym dziecku. A kiedy je odnajdziecie, donieście mi³⁹, żebym i ja mógł niezwłocznie⁴⁰ paść na twarz przed nim.

27 Gr. *etarachthē* – poruszył się, wzburzył, stąd też: *doznał głębokiego poruszenia, przeraził się* (większość), *zatrwożył się* (Warszawska), *przestraszył się* (Poznańska, Popowski), *wzburzył się wielce* (Czwojdrak) *ogarnął go niepokój* (Współczesny), *zaniepokoił się* (Witwicki), *wiadomość zaniepokoiła* (Słowo Życia).

28 Dosł. *sprowadził* (Witwicki), *zebrał* (większość), *zgromadził* (Warszawska, Brandstaetter, Ewangeliczny, Dosłowny), też: *wezwał* (Poznańska, Współczesny, Słowo Życia), *zwołał* (Kowalski, Romaniuk, Czwojdrak)

29 Gr. *Christos* – Mesjasz (większość), *Chrystus* (Wujek, Gdańska, Nowa Gdańska, Brzeska, Warszawska, Paulistów, Ewangeliczny, Dosłowny), *Pomazaniec* (Współczesny). Każdy król Izraela nazywany był pomazańcem Pańskim, jak również Pomazańcem nazywano oczekiwanego w czasach ostatecznych Mesjasza (hebr. *maszjach* – *namaszczony, pomazaniec*).

30 *rzekomy Pomazaniec ... miałby* – przyjmujemy perspektywę narracyjną króla Heroda.

31 Gr. *gegraptai dia tou profētou* – Dosł. *zostało napisane za pośrednictwem proroka*. Możliwe użycie tzw. *passivum divinum*. Strona bierna sugeruje, że autorem jest Bóg.

32 *włodarstw ... włodarz* – w oryginale gra słów mających ten sam źródłosłów.

33 Mi 5,1. Zamierzona archaizacja słów prorocтва.

34 Gr. *lathra* – w sposób ukryty, przebiegły, podstępny; zwykle tłumaczone *potajemnie* (większość), *po cichu* (Witwicki), *tajnie* (Brandstaetter). Jedynie Popowski zauważa, że ten przysłówek niekoniecznie musi odnosić się do potajemnego zaproszenia mędrców, ale do niecznych zamiarów Heroda: *przebiegłe zaprosił*.

35 Gr. *ēkribōsen* – *wy badać, dowiedzieć się czegoś ze szczegółami, precyzyjnie, starannie*.

36 Gr. *pempas* – dosł. *posłał* (większość), *odesłał* (Popowski), *wysłał* (Paulistów, Romaniuk, Czwojdrak), *skierował* (Tysiąclecia, Kowalski, Ekumeniczna, Słowo Życia).

37 Dosł. *idąc*. Semicka konstrukcja syntaktyczna wspomagająca czasownik *dowiedzcie się*.

38 Dosł. *wypytajcie się*.

39 Wielu tłumaczy *dajcie mi znać* (Paulistów, Ekumeniczna, Poznańska, Romaniuk, Czwojdrak), również: *oznajmijcie* (Wujek, Gdańska, Brzeska), *powiadomcie* (Kowalski, Słowo Życia). Wyrażenie *donieście mi* (większość) ma dodatkowe konotacje pejoratywne.

40 Dosł. *poszedłszy*. Zob. przypis do *czym prędzej*.

- 9 Oni wysłuchali króla i wyruszyli w drogę. Nagle gwiazda, którą widzieli, gdy wschodziła, zaczęła ich prowadzić⁴¹. Gdy zaś dotarła nad miejsce, gdzie znajdowało się dziecko, zatrzymała się.
- 10 Na widok gwiazdy niemalże oszaleli z radości⁴².
- 11 Gdy weszli w progi⁴³ domu, ujrzeni dziecko wraz z Marią, jego matką. Upadli na twarze i oddali mu hołd. A kiedy otworzyli swoje szkatuły⁴⁴, złożyli w darze złoto, kadzidło i mirrę.
- 12 Bóg jednak poradził im we śnie⁴⁵, aby nie wracali do Heroda, wybrali więc inną drogę do swojego kraju.

Wyzwoliciel w krainie zniewolenia

- 13 Gdy oni odjechali, również Józefa zaskoczył⁴⁶ we śnie posłaniec od Pana: - Wstawaj! Bierz dziecko i jego matkę! Uciekaj do Egiptu! Zostań tam aż do odwołania⁴⁷, gdyż Herod czyha na jego życie⁴⁸.
- 14 Wstał więc nocą, zabrał dziecko i jego matkę, i wyruszył do Egiptu.
- 15 Pozostał tam aż do śmierci Heroda, aby zyskało sens pełniejszy⁴⁹ słowo pochodzące od Pana, wypowiedziane przez Proroka: „Syna swego wezwałem z Egiptu”⁵⁰.

41 Gr. *proēgen autous* – (większość *prowadziła ich*), *wyprzedzała ich* (Brandstaetter), *poprzedzała ich* (Romaniuk), *postępowała przed nimi* (Tysiącletnia), *wskazywała im drogę* (Warszawska), *wytyczała im szlak* (Ewangeliczna), *szła przed nimi* (Wujek, Brzeska, Kowalski, Paciorek).

42 Gr. *echarēsan charan megalēn sfodra* – dosł. *ucieszyli się radością ogromną wielce*. To znaczy doznali nieopisanej radości, ich radość nie miała końca, itp.

43 Gr. *elthontes* – dosł. *przyszedszy*.

44 Dosł. *skarby* (większość) – czasownik *otworzyć* sugeruje pojemniki na skarby, a więc *szkatuły* (Poznańska, Brandstaetter, Popowski, Paulistów, Romaniuk), *szkatułki* (Słowo Życia), *sakwy* (Czwojdrak), *skarbcie* (Kowalski).

45 Gr. *chrēmatisthentes kath'onar* – dosł. *otrzymawszy wyrocznię we śnie*. Strona bierna czasownika wskazuje na *passivum divinum*. Ten aspekt wydobywa ją jedynie Gdańska (*lecz będąc ostrzeżeni przez Boga we śnie*) i Brzeska (*wziąwszy tedy rozkazanie od Boga we śnie*). Wyrocznie miały często w starożytności charakter rad udzielanych przez bóstwo, wymagających nieraz właściwej interpretacji.

46 Gr. *idou ... fainetai* – dosł. *oto ... zjawia się*. Użycie czasu teraźniejszego oraz semickiej konstrukcji w⁶*hinnē* wskazuje na dynamizm akcji i sugeruje zaskoczenie.

47 Dosł. *aż powiem ci*.

48 Dosł. *ma szukać dziecka w celu zabicia go*. Bardzo dobrze tłumaczy Ekumeniczna: *czyha na to dziecko, aby je zabić*.

49 Gr. *plērothē* – większość tłumaczy *wypełniło się, spełniło się*.

50 Oz 11,1.

Bezsens gniewu

- 16 Gdy Herod zorientował się, że znawcy sfer niebieskich zakpili sobie⁵¹ z niego, wybuchnął gniewem⁵². W oparciu o datację, którą od nich otrzymał, kazał wymordować w Betlejem i okolicy wszystkich chłopców do drugiego roku życia włącznie.
- 17 W ten sposób zyskało sens pełniejszy⁵³ słowo wypowiedziane przez proroka Jeremiasza:
- 18 „Zawodzenie rozlega się w Rama,
Jęk i rozpacz nieukojoła,
Rachela oplakuje swe dzieci,
Nie chce doznać pociechy, bo ich nie ma”⁵⁴.

Czas Nazaretu

- 19 Zaraz⁵⁵ po śmierci Heroda posłaniec od Pana pojawił się we śnie Józefowi w Egipcie.
- 20 Wstawaj! – powiedział. - Bierz dziecko i jego matkę, i wracaj do Ziemi Izraela. Nie żyją już ci, którzy planowali zabić dziecko⁵⁶.
- 21 Józef więc wstał, wziął dziecko i jego matkę, i wrócił do Ziemi Izraela.
- 22 Gdy jednak dowiedział się, że Archelaos przejął władzę⁵⁷ w Judei po swoim ojcu Herodzie, naszyły go obawy⁵⁸. Bóg jednak poradził mu we śnie⁵⁹, aby udał się do Galilei⁶⁰.

51 Gr. *enepaichthē* – dosł. *został potraktowany jak dziecko* (*empaidzo* wywodzi się od *pais* – dziecko). Tłumaczone: *zawiedli* (większość), *został okpiony* (Interlinearny), *został zwiedziony* (Romaniuk), *sprawili mu zawód* (Poznańska), *został wyprowadzony w pole* (Współczesny), *zadrwili* (Brandstaetter, Witwicki), *zmylili* (Ewangeliczna, Dosłowny), *przechytrzyli* (Czwjdrak), *był omylony* (Wujek), *został oszukany* (Gdańska, Nowa Gdańska), *nagrawali* (Brzeska).

52 *Uniósł się wielkim gniewem* (Brandstaetter), *wpadł we wściekłość* (Czwjdrak).

53 Gr. *plērothē* – większość tłumaczy *wypełniło się, spełniło się*.

54 Jr 31,15.

55 Na natychmiastowość akcji wskazuje gr. *idou* (oto; semicka konstrukcja z *w^hinnē*).

56 Dosł. *szukający duszy dziecka – którzy czyhali na życie Dziecka* (większość), *nastawali na życie Dziecka* (Warszawska, Popowski), *zagrażali życiu Dziecięcia* (Romaniuk), *chcieli zabić Dziecię* (Czwjdrak).

57 Gr. *basileuei* – dosł. *króluje* (Warszawska, Paciorek, Dosłowny, Nowa Gdańska), *został królem* (Poznańska, Czwjdrak). Tłumaczą też: *panuje* (większość), *rządzi* (Paulistów, Romaniuk, Popowski), *zasiadł na tronie* (Brandstaetter), *sprawuje rządy* (Kowalski)

58 Gr. *efobēthē* – *bał się* (większość), *złkł się* (Interlinearny), *obawiał się* (Kowalski), *przestraszył się* (Dosłowny), *lękał* (Czwjdrak), *zaniepokoiła go wieść* (Ewangeliczny).

59 Zob. przypis do *chrēmatisthentes kath'onar* (Mt 1,12).

60 Dosł. *do obszarów Galilei*.

- 23 Przybył więc, by zamieszkać w pewnym⁶¹ mieście, zwanym Nazaret. W ten sposób zyskało sens pełniejszy słowo wypowiedziane przez proroków: „Nazarejczykiem zwan będzie”.

Głos szukający drogi Słowu

- 3,1 Wówczas pojawił się na Pustyni Judzkiej Jan Chrzciciel⁶². Głosił on orędzie:
2 - Przemieńcie wasze serca⁶³! Królestwo Niebios jest w zasięgu ręki⁶⁴!”
3 To właśnie o nim mówił prorok Izajasz:
„Głos wołającego na pustkowiu,
Gotujcie drogę Panu,
Prostujcie ścieżki Jego”⁶⁵
4 Otóż Jan nosił na sobie tylko skrawek⁶⁶ niewygarbowanej skóry⁶⁷ wielbłądziej przywiązany rzemieniem wokół bioder. Jego pokarm stanowiła szarąncza i miód dzikich pszczoł⁶⁸.
5 Cała Jerozolima była nim zafascynowana⁶⁹, co więcej, cała Judea i mieszkańcy doliny⁷⁰ Jordanu!

61 Użycie sformułowania *miasto zwane Nazaret* zamiast prostego podania nazwy miasta sugeruje, że nie jest to miejscowość powszechnie znana potencjalnym słuchaczom, dlatego dodajemy *pewnym*.

62 Gr. *ho baptistēs* – dosł. *dokonujący rytualnego oczyszczenia przez zanurzenie w wodzie*. Pierwotne znaczenie terminu odnosiło się do przepisów Tory i tradycji Żydowskiej, dotyczących obmycia ciała w sytuacjach, kiedy została zaciągnięta rytualna nieczystość. Dopiero później chrześcijaństwo nadało mu jednorazowy sens inicjacyjny. Większość tłumaczy *Chrzciciel*, jedynie Czwojdrak: *Zanurzyciel*.

63 Gr. *Metanoeite* – *nawracajcie się* lub *nawróćcie się* (większość), *upamiętajcie się* (Warszawska), *opamiętajcie się* (Ekumeniczna, Dosłowny, Ewangeliczny), *czyńcie pokutę* (Wujek, Brandstaetter), *pokutujcie* (Gdańska, Nowa Gdańska, Brzeska, Kowalski), *zmieńcie się wewnętrznie* (Witwicki), *odwróćcie się od swych grzechów* (Czwojdrak).

64 Gr. *Eggiken* – przybliżyło się i znajduje się blisko (perf.), jest o krok, tuż tuż, w zasięgu ręki.

65 Iz 40,3.

66 Gr. *endyma* – *strój, odzienie, ubranie*, bez bliższego sprecyzowania, o jaki rodzaj garderoby chodzi. Wzmianka o *rzemieniu* lub *pasie* oraz ascetyczny kontekst sugerują, że jest to prosty kawałek skóry przykrywający części wstydlive ciała.

67 Gr. *trichōn* – dosł. *włosy, sierść*. Niektórzy tłumaczą *welna* (Współczesny). Tłumaczenie *odzienie z wielbłądziej sierści* (większość) jest dyskusyjne, gdyż samo owłosienie wielbłądziej nie było na tyle gęste, by służyć za materiał do produkcji ubrań. Raczej – na zasadzie *pars pro toto* – chodzi o kawałek skóry pokryty sierścią, czyli nie poddany fachowej obróbce garbarskiej.

68 Gr. *meli agrion* – dosł. *miód polny*. Chodzi o miód produkowany przez miododajne pszczoły syryjskie (*apis mellifera syriaca*), składany często w szczelinach skalnych na Pustyni Judzkiej.

69 Dosł. *wychodziła do niego*. Interpretujemy kontekstualnie.

70 *mieszkańcy doliny Jordanu* – dosł. *cała okolica Jordanu*. Chodzi o zamieszkujących oba brzegi rzeki Jordan.

- 6 Zanurzał ich⁷¹ w nurtach Jordanu a oni ze skrucną wyznawali swoją nie-
wierność wobec Tory⁷².
- 7 Gdy zobaczył, że wielu faryzeuszy i saduceuszy przychodzi do niego, by
oczyszczyć się przez zanurzenie, wygarnął im bez ogródek:
- Wy podłe gady⁷³! Czyżby ktoś wam podpowiedział, że w ten sposób unik-
niecie Bożego gniewu⁷⁴?
- 8 Wydajcie owoc autentycznej przemiany serca⁷⁵!
- 9 Nie łudźcie się, że wystarczy wmawiać sobie: „My przecież Abrahama
mamy za ojca”! Zapewniam was, nawet z tych kamieni Bóg może uczynić
dzieci Abrahama!
- 10 Uwaga! Drzewa pod topór⁷⁶! Które nie wyda smacznych owoców – na wy-
cinkę i w ogień!
- 11 Ja was zanurzam w wodzie, abyście przemienili wasze serca. Ale za mną
idzie ktoś potężniejszy. Nie odważyłbym się nawet nieść mu sandałów! To
On zanurzy was w Duchu Świętości⁷⁷... ale i w ogniu⁷⁸!
- 12 On wiatrem oddzieli plewy od ziarna⁷⁹! Oczyszczi klepisko! Zboże zgromadzi
w spichlerzach – plewy rzuci na pastwę płomieni⁸⁰!

71 Gr. *ebaptidzonto* – w przekładach niektórzy opowiadają się za znaczeniem *chrzcil* (większość), inni *zanurzał* (Brandstaetter, Witwicki).

72 Gr. *hamartias* – przeważnie tłumaczone *grzechy*.

73 Za Współczesnym. Dosł. „plody żmij” (Interlinearny, Dosłowny), „pomocie żmij” (Popowski, Ewangeliczna), „łęgu żmijowy” (Brandstaetter), „potomstwo żmijowe” (Paulistów, Przyjaciół), „nasienie żmij” (Witwicki). Większość interpretuje: „plemię żmijowe”. Niektórzy traktują jak inwektywę i tłumaczą kontekstualnie: „żmije” (Poznańska), „Wy żmije” (Stern), „Wy podłe gady” (Współczesny), „jesteście podli” (Słowo Życia).

74 *Bożego gniewu* – dosł. *mającego nadejść gniewu*. Jan Chrzciciel posługuje się konwencją apokaliptyczną.

75 Gr. *tēs metanoiās* – *nawrócenia, opamiętania, pokuty*. Zob. przypis do Mt 3,2. Współczesny tłumaczy: *Czynem dajcie dowód swego nawrócenia*. Brandstaetter: *Przynieście owoce świadczące o waszej odmianie*.

76 Dosł. *Już siekiera do korzenia drzewa przylega*. Wyrażenie obrazowe wskazujące na bliskość ostatecznego rozstrzygnięcia.

77 Gr. *pneuma hagion* – hebr. *ruach ha-qqodeš* – dosł. Duch Świętości.

78 Zwykle *ogień* jest w tym wersecie tłumaczony w znaczeniu pozytywnym, jako metaforyczny atrybut lub charakterystyka Ducha Świętego. Jednak w świetle w.10 i 12 wydaje się, że i tu może oznaczać zniszczenie i wyrok karzący. Biorąc pod uwagę dwuznaczność słowa *pneuma* (*duch*, ale i *wiatr*) oraz znaczenie chrztu w kontekście żydowskiego rytuału obmycia, można by przetłumaczyć ten werset: *On oczyszczy was wiatrem i ogniem*. *Wiatr* byłby wówczas aluzją do oczyszczenia zboża na klepisku z użyciem wiejadła, zaś *ogień* – aluzją do losu, jaki ma spotkać plewy z w. 12.

79 Dosł. *ma wiejadło* (lub *szuflę do przewiewania zboża* – Popowski, Współczesny, Przyjaciół; *sito* – Ewangeliczny; *przetak* Dosłowny). Idiomatycznie tłumaczy Słowo Życia: *On potrafi oddzielić plewy od ziarna*. Za pomocą szuflki podrzucano wymłóconą pszenicę, aby wiatr porwał plewy, a ziarno opadło na klepisko.

80 Dosł. *spali w ogniu niegaszącym*.

Ten, który otwiera niebo

- 13 Tymczasem Jezus przybył z Galilei nad Jordan. Chciał i On przyjąć obmycie z rąk Jana.
- 14 Jan jednak kategorycznie⁸¹ się sprzeciwiał⁸²:
- Do czego to podobne, żebyś Ty przychodził do mnie? Przecież to ja potrzebuję obmycia od Ciebie!
- 15 Jezus tłumaczył mu:
- Daj spokój⁸³. Nie wypada inaczej⁸⁴. Postąpmy jak należy⁸⁵.
Wtedy Jan ustąpił.
- 16 Jezus przyjął obmycie i wychodził z wody. Nagle otwarło się niebo i zobaczył Bożego Ducha, który zstąpił lotem gołębia⁸⁶ i spoczął na Nim.
- 17 A głos z nieba zawołał:
- To mój Syn⁸⁷! Umiłowany! Ukochany!

Próba Słowa

- 4,1 Następnie Duch porwał⁸⁸ Jezusa na odludzie⁸⁹, gdzie Oszczerca⁹⁰ wystawił Go na próbę⁹¹.
- 2 Przez czterdzieści dni i nocy powstrzymywał się od jedzenia. Gdy jednak zgłodniał,

81 *kategorycznie* – dodatek kontekstualny.

82 Gr. *diekōlyen* – *powstrzymywał Go* (Tysiaclecia, Paciorek, Dostłowny, Interlinearny, Nowa Gdańska), *chciał Go powstrzymać* (Kowalski), *próbował Go powstrzymać* (Czwojdrak), *nie chciał do tego dopuścić* (Ekumeniczna), *wzbraniał się* (Poznańska, Paulistów, Brandstaetter), *odmawiał mu* (Warszawska), *nie chciał tego zrobić* (Współczesny), *nie pozwolił mu* (Witwicki), *bronił Mu tego* (Popowski), *próbował Go powstrzymać* (Ewangeliczny), *odradzał Mu* (Romaniuk), *zabraniał Mu* (Przyjaciół), *Mu nie dopuszczał* (Wujek, Brzeska), *zabraniał Mu* (Gdańska)

83 Dosł. *Pozwól (dopuść) teraz*.

84 Dosł. *tak bowiem jest właściwie; w ten sposób wypada* (Popowski), *godzi się* (Kowalski, Dostłowny).

85 Dosł. *wypełnić całą sprawiedliwość*. Chodzi o takie postępowanie, które będzie w pełni wpisywało się w ówczesne konwencje i wymogi religijne.

86 Gr. *katabainon hōsei peristeran* – dosł. *zstępującego jak gołąb*. Może odnosić się do wyglądu Ducha lub do sposobu, w jakim zstępuje.

87 Sugerując się Mk 1,11 i Łk 3,22 niektórzy wprowadzają 2 os. l. poj.: *Ty jesteś moim synem* (Brandstaetter, Słowo Życia).

88 Gr. *anēchthē* – dosł. *zaprowadził ku górze*. Niektórzy podkreślają aspekt kierunku *ku górze* (Witwicki, Brandstaetter)

89 Gr. *erēmos* – *pustynia* (większość), *pustkowie* (Interlinearny, Popowski, Dostłowny, Ewangeliczny), *puszcza* (staropolskie).

90 Zwykle tłumaczone *diabeł*.

91 Gr. *peirasthēnai* – od *peirazō* – *kusić* (większość), *poddać próbie* (Współczesny, Ekumeniczna, Dostłowny, Ewangeliczny), *próbować* (Witwicki), *zostać wypróbowany* (Popowski).

- 3 podszedł do Niego ten, który chciał Go złamać, i zagadnął:
- Hm... Jeśli rzeczywiście jesteś synem samego Boga, rozkaż tym kamieniom,
żeby zamieniły się w bochenki chleba.
- 4 Jezus odparł:
- A wiesz, co jest napisane?
„Nie samym chlebem żyć będzie człowiek,
lecz słowem wszelkim, co z ust Boga wychodzi”⁹².
- 5 Na te słowa Oszczyerca zabrał go ze sobą do Świętego Miasta, postawił na
wypustce gzymsu⁹³ świątyni
- 6 i zachęcał:
- Skoro więc jesteś tym synem Bożym, skocz w dół! Jest przecież napisane:
„Posłańcom swoim da rozkaz, by ciebie
na rękach nieśli, byś stopy o kamień
swojej nie drasnął”⁹⁴.
- 7 Na to Jezus:
- Ale również jest napisane:
„Na próbę Pana, Boga twego, nie wystawiaj”⁹⁵.
- 8 Znów Oszczyerca zabrał ze sobą Jezusa, tym razem na bardzo wysoką górę
i pokazał Mu wszystkie królestwa świata w całym ich splendorze.
- 9 Patrz! – zaproponował⁹⁶. – Daję Ci to wszystko! Wystarczy, że upadniesz na
twarz przede mną i hołd mi oddasz.
- 10 Jezus odparł stanowczo:
- Wynoś się⁹⁷, Natręcie⁹⁸! Napisane jest:
„Panu i Bogu twemu hołd masz składać
i tylko Jemu posługę swą pełnić”⁹⁹

92 Pwt 8,3

93 Gr. *pterygion* – dosł. *skrzydelko*; nieokreślony bliżej element architektoniczny, być może południowo-wschodni narożnik nad Doliną Cedronu, tłumaczone: *szczyt* (większość), *skrzydło* (Witwicki), *ganek* (Wujek, Gdańska, Kowalski, Poznańska), *narożnik* (Paciorek, Przyjaciół), *szczyt narożnika* (Tysiąclecia), *wierzch* (Brzeska).

94 Ps 91,11-12.

95 Pwt 6,16.

96 Za Ewangelicznym.

97 Gr. *hypage* – dosł. *odejść* (Ekumeniczna, Popowski, Przyjaciół, Dosłowny, Ewangeliczny, Słowo Życia), tłumaczone emfaticznie: *Idź precz* (większość), *Precz* (Brandstaetter), *Odejdź precz* (Romaniuk, Czwojdrak), *Pójdź precz* (staropolskie), *Wynoś się* (Współczesny)

98 Gr. *satana* – z hebr. *śa an* – *rywal, antagonist, oskarżyciel* zwykle tłumaczone *szatan*.

99 Pwt 6,13.

- 11 Wtedy Oszczerca zostawił Go w spokoju. Nagle pojawili się posłańcy¹⁰⁰ od Boga, aby Mu służyć.

Światło wzgardzonych

- 12 Gdy Jezus usłyszał, że Jan został uwięziony, usunął się¹⁰¹ do Galilei.
13 Ominął¹⁰² jednak Nazaret i przybył do Kafarnaum, nad jezioro. Tam zamieszkał, na terytorium Zabulona i Neftalego,
14 aby zyskało sens pełniejszy¹⁰³ słowo wypowiedziane przez proroka:
15 „Dział¹⁰⁴ Zabulona i dział Neftalego,
od Drogi Morskiej¹⁰⁵ aż po Zajordanie,
pogan Galilea¹⁰⁶!
16 Lud mrokiem spowity ujrzał światłość wielką¹⁰⁷.
Tym, co w śmierci krainie i ciemności mieszkają,
blask jutrzeńki zajaśniał¹⁰⁸
17 Od tej chwili Jezus zaczął ogłaszać wszem i wobec¹⁰⁹:
- Przemieńcie wasze serca! Królestwo Niebios jest w zasięgu ręki!

100 *Aniołowie.*

101 Dosł. *oddalił* (Interlinearny), za Witwickim i Kowalskim podkreślamy związek powrotu Jezusa do Galilei z niebezpieczną sytuacją, powstałą w wyniku aresztowania Jana Chrzciciela.

102 Gr. *katalipōn* – od czasownika *kataleipō* (zostawić, porzucić, opuścić) można rozumieć dwojako: albo w kontekście wcześniejszego zamieszkiwania w Nazarecie, wówczas przetłumaczymy *opuścił* (większość); albo w kontekście drogi znad Jordanu do Galilei, wtedy przełożymy *ominął* (Poznańska, Romaniuk).

103 Gr. *plērothē* – większość tłumaczy *wypełniło się, spełniło się.*

104 Gr. *gē* – *ziemia.* Mowa o obszarach przeznaczonych poszczególnym pokoleniom Izraela wg. *Księgi Jozuego.*

105 Droga Morska, tzw. *Via Maris*, jeden z głównych szlaków komunikacyjnych Ziemi Świętej. Biegnie wzdłuż Morza Śródziemnego, lecz na wysokości Megiddo jednej jej nitki kieruje się do Damaszku, przebiegając pod Kafarnaum. Ten fragment *Via Maris* biegnie wzdłuż Jeziora Galilejskiego (zwanego *Morzem Galilejskim*), stąd niektórzy tłumaczą *droga nad jeziorem* (Współczesny).

106 Obszar przygraniczny, który wg. Sdz 18,7.28 zamieszkiwała licznie ludność pochodzenia Kananejskiego. Po podboju przez Asyrię ok. 740 przed Chr. osiedlili się tam liczni cudzoziemcy.

107 Iz 8,23.

108 Iz 9,1.

109 Dosł. *głosić i mówić.*

Rybacy ludzi

- 18 Idąc brzegiem Jeziora Galilejskiego, Jezus zobaczył dwóch braci, Szymona – nazwanego później¹¹⁰ Piotrem – oraz jego brata, Andrzeja. Właśnie zarzucali sieci¹¹¹ w jeziorze, gdyż byli rybakami.
- 19 Chodźcie za mną! – zawołał do nich. – Zrobię z was rybaków ludzi¹¹²!
- 20 W jednej chwili porzucili sieci i przyłączyli się do Niego¹¹³.
- 21 Nieco dalej zobaczył innych dwóch braci, Jakuba, syna Zebedeusza, i jego brata, Jana. Przebywali w łodzi wraz ze swym ojcem, Zebedeuszem, i naprawiali sieci. Ich także zawołał.
- 22 Oni również bez zwłoki pozostawili łódź i swego ojca, i przyłączyli się do Niego.

Nadzieja wykluczonych

- 23 Jezus wędrował po Galilei. Nauczał w tamtejszych synagogach, rozgłaszał radosną wieść¹¹⁴ o Królestwie i leczył ludzi z każdej choroby i dolegliwości¹¹⁵.
- 24 Usłyszano o Nim¹¹⁶ w całej prowincji Syrii. Stąd też zaczęto znosić do Niego wszystkich dotkniętych różnymi chorobami, cierpiących w męczarniach, obłąkanych¹¹⁷, epileptyków¹¹⁸ i paralityków. On uzdrawiał każdego.
- 25 Przyłączyły się do Niego liczne tłumy, zwłaszcza z Galilei, ale też z Dekapolu, Jerozolimy i Judei, z nawet zza Jordanu.

110 *później* – dodane ze względu na zachowanie następstwa chronologicznego (Współczesny, Popowski). Tekst oryginalny ma tylko *zwanego Piotrem* (większość)

111 Gr. *amfiblēstron* – okrągła sieć rybacka, niewód.

112 lub: *nauczę was łowić ludzi* (Współczesny), *sprawię, że będziecie łowić ludzi* (Romaniuk).

113 Gr. *ēkolouthēsan auto* – dosł. *zaczęli Mu towarzyszyć* (Interlinearny). Większość tłumaczy: *poszli za Nim*.

114 Gr. *euaggelion* – dosł. *dobra wiadomość, Ewangelia*.

115 Gr. *malakia* – *niemoc* (większość), *słabość* (Tysiąclecia, Paulistów, Romaniuk, Popowski, Paciorek, Witwicki, Współczesny), *dolegliwości* (Poznańska, Ekumeniczna, Nowa Gdańska), *niedomaganie* (Ewangeliczny, Dosłowny, Czwojdrak, Stern).

116 Dosł. *wieść o Nim*. Termin gr. *akoē* (*wieść*) wywodzi się od czasownika *akouō* (słyszę)

117 Gr. *daimonizomenous* – *opętanych* (większość), *opętanych przez demony* (Przyjaciół), *zniewolonych przez demony* (Słowo Życia), *dreńczonych przez demony* (Dosłowny, Ewangeliczny) *obłąkanych* (Ekumeniczna, Współczesny), *którzy diabelstwa mieli* (Wujek)

118 Gr. *selēniazomenous* – dosł. *lunatyków* (Poznańska, Kowalski, Witwicki, Brandstaetter, Przyjaciół, Dosłowny, staropolskie)

Bibliografia:

- Bardski, K. (2015). Propozycja alternatywnego przekładu Kazania na Górze. *Warszawskie Studia Teologiczne* 28/1, s. 237-251.
- Bardski, K. (2018a). Mateuszowa Ewangelia cudów (Mt 8-9) – przekład alternatywny. *Warszawskie Studia Teologiczne* 31/1, s. 60-76.
- Bardski, K. (2018b). Być uczniem Jezusa – alternatywna parafraza Mt 10-12. *Warszawskie Studia Teologiczne* 31/4, s. 106-130.
- Biblia Brzeska 1563* (2003) – Kraków: Kalwin Publishing [Brzeska]
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Z języka hebrajskiego i greckiego języka na polski pilnie i wiernie przetłumaczone, 1632* (1989). Warszawa: Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne. [Gdańska]
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Nowy przekład z języków hebrajskiego i greckiego opracowany przez Komisję Przekładu Pisma Świętego* (1996). Warszawa: Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne. [Warszawska]
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Przymierza* (2016). Poznań: Ewangeliczny Instytut Biblijny. [Ewangeliczny]
- Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r.* Transkrypcja typu „B” oryginalnego tekstu z XVI w. i wstępy ks. Janusz Frankowski – Warszawa: Vocatio 2013 [Wujek]
- Brandstaetter, R. (2009) *Księgi Nowego Przymierza. Przekłady biblijne z języka greckiego.* Kraków: Wydawnictwo M. [Brandstaetter]
- Dobra Nowina według Mateusza i Marka* (1958). Przełożył i opr. W. Witwicki. Warszawa: PWN. [Witwicki]
- Ewangelia Święta Pana Jezusa Chrystusa wedle Mateusza Świętego* (2003). Tłum. S. Murzynowski, Kraków 1551. Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie.
- Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi* (1993). Tłum. R. Popowski, M. Wojciechowski. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. [Inerlinearny]
- Novum Testamentum Graece* (1998). Red. E. i E. Nestle, B. i K. Aland, J. Karavidopoulos, C. M. Martini, B. M. Metzger. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- Nowy Testament. Przekład na Wielki Jubileusz Roku 2000* (2000). Z jęz. greckiego przełożył, wprowadzeniem i przypisami opatrzył R. Popowski. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. [Popowski]
- Nowy Testament. Ekumeniczny Przekład Przyjaciół* (2012). Tłum. z jęz. greckiego M. Czajkowski, J. J. Anchimiuk, M. Kwiecień, J. Turnau. Warszawa: Wydawnictwo dr Henryk Ryszard Tomaszewski. [Przyjaciół]
- Nowy Testament. Nowy przekład z języka greckiego na współczesny język polski* (1991). Warszawa: Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne. [Współczesny]

- Paciorek A., *Ewangelia według św. Mateusza. Nowy Komentarz Biblijny 1* (2004). Tom 1-2. Częstochowa: Edycja Św. Pawła. [Paciorek]
- Pismo Święte Nowego Testamentu* (1957). Tłum. z jęz. greckiego S. Kowalski. Warszawa: Pax. [Kowalski]
- Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalmi. Przekład Ekumeniczny na Trzecie Tysiąclecie* (2001). Warszawa: Towarzystwo Biblijne w Polsce. [Ekumeniczna]
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu Biblia Warszawsko-Praska* (1997). W przekładzie z języków oryginalnych opr. K. Romaniuk. Warszawa: Towarzystwo Biblijne w Polsce. [Romaniuk]
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych* (2000). Opr. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich. Poznań: Pallottinum. [Tysiąclecia]
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami* (1987). Opr. zespół pod red. M. Petera i M. Wolniewicza. Poznań: Wydawnictwo Św. Wojciech. [Poznańska]
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem* (2008). Opr. zespół biblistów polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła. Częstochowa: Edycja Św. Pawła. [Paulistów]
- Pismo Święte. Stary i Nowy Testament. Pilnie i wiernie przetłumaczone w 1632 roku z języka greckiego i hebrajskiego na język polski, z uwspółcześioną gramatyką i uaktualnionym słownictwem* (2018). Toruń: Wrota Nadziei. [Nowa Gdańska]
- Słowo Życia. Parafraza Nowego Testamentu we współczesnym języku polskim*, (2014). Warszawa: Instytut Wydawniczy „Agape”. [Słowo Życia]
- Stern, D. H. (2004). *Komentarz Żydowski do Nowego Testamentu*. Tłum. A. Czwojdrak. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. [Stern]

THE BEGINNING OF THE GOSPEL OF MATTHEW (MATTH. 1-4) - ALTERNATIVE PARAPHRASE

SUMMARY

In this article we present the continuation of our work on an alternative paraphrase of the Gospel according to St. Matthew. The specificity of the alternative paraphrase lies in the fact that we reach for new translation solutions that we confront with the existing translations of the Bible into Polish. The purpose of the alternative paraphrase is to revive the biblical message by abandoning some common formulations in favor of idiomatic constructions referring either to the context of Judaism in the time of Jesus, or to the etymology and original meaning of expressions that over the centuries have grown theological patina, or to modern formulations that may even be considered colloquialisms.

Article submitted: 06.12.2022; accepted: 22.12.2022.